

IRODALOM

- BANNER 1926 = Banner J.: Jelentés a magyarcsanád-bökényi próbaásatásokról. *Dolgozatok* 2 (1926), 72–113.
- CSEH 1993 = Cseh J.: A gepida fegyverzet. In: *Hunok–Gepidák–Langobardok. Történeti régészeti tézisek és címszavak.* Összeállította: Bóna I. [MÖK 6.] Szeged 1993, 63–64.
- NAGY 2005 = Nagy, M.: Magyarcsanád-Bökény. In: Cseh, J. – Istvánovits, E. – Lovász, E. – Mesterházy, K. – Nagy, M. – M. Nepper, I. – Simonyi, E.: *Gepidische Gräberfelder im Theissgebiet* II. [MGAH 2.] Budapest 2005, 97–119.
- VIDA 1995 = Vida, T.: Frühmittelalterliche scheiben- und kugelförmige Amulettkapseln zwischen Kaukasus, Kastilien und Picardie. *BRGK* 76 (1995), 220–290.

¹ SZTE RT Ad. B.J.FGy F 910.

² SZTE RT Ad. Itk. 5031–5079, 7468–7477; BANNER 1926, 72–73; MNL CSML VIII. 16. (1924–1925) 2. doboz, 9. Ásatások iratboríték, 388/1926–27; lásd bővebben NAGY 2005, 97–98. Az 1924-ben és 1971–1972-ben zajló feltárásokból származó leletanyagot a szegedi Móra Ferenc Múzeum Régészeti Gyűjteményében őrzik.

³ NAGY 2005, 114.

⁴ SZTE RT Ad. Itk. 5031–5079; BANNER 1926, 95–117; NAGY 2005, 100–101. A tanulmányban használt sírszámokhoz a Régészeti Tanszék leltárkönyvében és Banner János tanulmányában található számozást alkalmaztuk (SZTE RT Ad. Itk. 5031–5079; BANNER 1926, 72–113). A Nagy Margit munkájában található sírszámozásra a végjegyzetben hivatkozunk (NAGY 2005, 97–119).

⁵ Nagy Margit munkájában: 14. sír (NAGY 2005, 100).

⁶ SZTE RT RGy ltsz. 8518.

⁷ BANNER 1926, 96; 104. Nagy Margit munkájában: 17. sír (NAGY 2005, 108–109).

⁸ NAGY 2005, 100; Taf. 21; 8:1; 3.

⁹ BANNER 1926, 98. Nagy Margit munkájában: 8. sír (NAGY 2005, 100; CSEH 1993, 63).

¹⁰ BANNER 1926, 97. Nagy Margit munkájában: 12. sír (NAGY 2005, 100). Lásd bővebben VIDA 1995, 219–288.

¹¹ MNL CSML VIII. 16. (1924–1925) 2. doboz, 9. Ásatások iratboríték, 388/1926–27. Nagy Margit munkájában: 23. sír (NAGY 2005, 101). Lásd bővebben NAGY 2005, 110–113.

¹² BANNER 1926, 96–98; 101; Nagy Margit munkájában: 9., 12. sír (NAGY 2005, 98, 100).

56. kép A nagykamarási temető 7. sírjának fotója (SZTE RT Ad. B.J.FGy F947)

FARKAS ANNA – HERGOTT KRISTÓF – SAJTI MARIANNA – SZIKSZAI FERENC – VARRÓ BALÁZS

A gyűjtemény avar kori anyaga

A tanszéki gyűjtemény kis részét képezi az avar kori anyag, mely az Avar Kaganátus szinte teljes időszakát (568–9. század eleje) reprezentálja. Kutatástörténeti szempontból sem elhanyagolható jelentőségű temetők és szórványleletek gazdagítják gyűjteményünket.

A tár kora avar kori anyagát a hódmezővásárhely-szárazér-dűlői lovasír leletei képviselik.¹ A temetkezést Korek József, intézetünk egykori munkatársa tárta fel és közölte. A DK-ÉNY-i tájolású halottat részlegesen eltemetett lovával és egyéb mellékleteivel (például csont tarsolyzáró, vascsat, kovakő) helyezték a sírba.²

A gyűjtemény legjelentősebb avar kori anyaga Nagykamarásról származik. A település északi részén elterülő temetőt Banner János 1926-ban mentette meg a pusztulástól, amikor 27 avar kori sír tárt fel.³ Homokkitermelés következtében a temetőnek egy része megsemmisült, ezért a temetkezési hely pontos kiterjedéséről nincsenek adatok.⁴

A Nagykamaráson feltárt sírok teljesen beleillenek az Avar Kaganátus területén belül mind temetkezési szokásaiban, mind sírmellékleteiben jól körülhatárolható, a Tisza–Maros–Körösvidéken élő avar kori népesség régészeti anyagába.⁵ A vizsgált temető sírjaira az aknás kialakítás, a NyÉNY–KDK-i tájolás

57. kép Gyöngysor Nagykamarásról

58. kép Fokosbalta Nagykamarásról

59. kép Lemezes testű, trapéz alakú bronzcsat Nagykamarásról

volt jellemző, valamint a fegyvermelléklet kis száma figyelhető meg. A temetőben egy fülkesír volt, amely egy aknából és annak rövidebbik oldalából kiindulva, a földbe vájt fülkéből állt. A temetkezéseknél egyes esetekben ételmelléklet, illetve teljes és részleges állatáldozat volt.

A férfitemetkezések közül a 7. sír tűnik ki mellékleteivel [56. kép], a halottat fegyverrel, díszes övével, valamint lószerszámmal helyezték a sírba. A temetőben a nőket fülbevalóval, olykor gyöngynyakláncsal [57. kép, Kat. 46] és övel temették el. A férfiakat a Tisza–Maros–Körös-vidék temetkezési szokásához illően kevés fegyverrel helyezték a sírba, a temetőből csak egy fokos [58. kép, Kat. 47] került elő. Mindemmellett a korszakra jellemző módon számos, veretekkel díszített öv került elő, melyek jó részéből mára csak az övgarnitúra egyes részei, csatok [59–60. kép, Kat. 48–49] és övforgók [61. kép, Kat. 50], valamint överetek maradtak meg. A Tisza–Maros–Körös-vidéken gyakori az állatáldozat sírba helyezésének a szokása, erre vonatkozóan is találunk példát a nagykamarási temetőben, ugyanis több állat teljes és részleges maradványát is feltárták, valamint egy esetben a halotthoz lószerszámmat (kengyelt [62. kép, Kat. 51], zablát) helyeztek.⁶

Ezek mellett kiemelendő a Magyarcsanak–Talágy-dűlőről előkerült késő avar övgarnitúra [63. kép, Kat. 52], melyet Imre József ajándékozott az intézetnek.⁷ Az övgarnitúra szórványként került elő, díszítése alapján a 8. századra keltezhető. A bronzból öntött övkészletből ránk maradt többek között egy áttört laposinda-díszes nagyszíjvég, kisszíjvég,

egy lyukvédő, illetve több áttört díszű kéttagú csüngős veret, melyeknek a csüngő része nem került be a gyűjteménybe.⁸

A tanszéki gyűjteményben található avar kori anyagról elmondható, hogy fontos szerepet játszik a Tisza–Maros–Körös-vidék kutatásában.⁹ Az általunk őrzött leletek és a feltárásokat ismertető közlemények alapján elmondhatjuk, hogy mind a nagykamarási avar temető, mind a hódmezővásárhely–szárazér-dűlői lovasír rítusát és mellékleteit tekintve teljes mértékben beleillik a korszak és a régió sajátos temetkezési szokásaiba.¹⁰

60. kép Fecskefarkú bronzcsat Nagykamarásról

61. kép Karéjos díszű övforgó Nagykamarásról

62. kép Hurkos fülű vaskengyel Nagykamarásról

IRODALOM

- BANNER 1927 = Banner J.: Népvándorláskori sírok Nagykamaráson. *Dolgozatok* 3 (1927), 141–159.
- BANNER 1990 = Banner J.: *Békés-Kolozsvár-Jászberény-Szeged. Banner János emlékiratai 1945-ig*. Szerk: Jankovich B. D. [Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 15.] Gyula 1990.
- BENDE 2017 = Bende L.: *Temetkezési szokások a Körös-Tisza-Maros közén az avar kor második felében*. Szerk: Lőrinczy G. [Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia 8.] Budapest 2017.
- ECSEDY-MARÁZ 1968 = Ecsedy I. – Maráz B.: *A JATE Ókortörténeti és Régészeti Intézete Archaeológiai Gyűjteményének leírása*. TDK-dolgozat. Kézirat. Szeged 1968.
- KOREK 1942 = Korek J.: A Szárazér-dűlői lovassír. *Dolgozatok* 18 (1942), 156–158.
- SAJTI 2019 = Sajti M. A.: *Avar kori leletek a Szegedi Tudományegyetem régészeti gyűjteményéből. A nagykamarási avar temető*. Szakdolgozat. Kézirat. Szeged 2019.

¹ KOREK 1942, 156–158, 12. tábla. A leletek nem kerültek be az intézeti tár nyilvántartásába, valószínűleg a restaurálást, a feldolgozást követően, visszazállították volna a hódmezővásárhelyi múzeumba, azonban ez végül nem valósult meg.

² Érdeemes megemlíteni, hogy a részlegesen eltemetett ló mellékletei (csikózabla, vas hevedercsat, csontcsat) között nem található kengyel (KOREK 1942, 156).

³ SZTE RT Ad. Itk. 7540–7621; BANNER 1927, 141–159; BANNER 1990, 67–68; SAJTI 2019, 7–8.

⁴ BANNER 1927, 142.

⁵ Bővebben lásd BENDE 2017.

⁶ BANNER 1927, 155–156; BENDE 2017, 37–38. Bővebben lásd SAJTI 2019.

⁷ ECSEDY-MARÁZ 1968, 125.

⁸ SZTE RT Ad. Itk. 11431–11438, 11440.

⁹ Bővebben lásd BENDE 2017.

¹⁰ Bővebben lásd BENDE 2017; SAJTI 2019.

63. kép Késő avar kori laposinda-díszes nagyszíjvég Magyarcsanakról